

KSZTAŁCENIE AKADEMICKIE, ZAWODOWE I BIZNESOWE

Grażyna Zarzycka*

JĘZYK POLSKI W ODMIANIE AKADEMICKIEJ PROPOZYCJA PROGRAMU KURSU ADRESOWANEGO DO STUDENTÓW ZAGRANICZNYCH PRZYGOTOWUJĄCYCH SIĘ DO STUDIÓW WYŻSZYCH W POLSCE

Słowa kluczowe: nauczanie języka polskiego jako obcego, odmiana akademicka, program kursu, studenci zagraniczni, studia wyższe w Polsce

Streszczenie. W niniejszym artykule zostały podjęte refleksje na temat problemów nauczania języków obcych, w tym języka polskiego jako obcego (jpjo), w odmianie akademickiej. W części wstępnej porównano terminologię obecną w naukowej anglojęzycznej i polskiej literaturze glotto-dydaktycznej, jak też omówiono wybrane praktyki w zakresie przygotowywania językowego studentów zagranicznych do podjęcia studiów w Polsce. Autorka stawia tezę, że kandydaci na studia w Polsce, niezależnie od wybranego kierunku, powinni posiadać określoną wiedzę socjokulturową, rozwinąć kompetencje i umiejętności przydatne w studiowaniu i komunikowaniu się z przedstawicielami środowiska uczelnianego. Owe uniwersalne „wspólne treści” stanowią podstawę, przedstawionego w części drugiej pracy, programu kursu przygotowującego cudzoziemców do studiów w Polsce.

Każdy cudzoziemski kandydat na studia wyższe w Polsce staje przez koniecznością nabycia orientacji w zakresie docelowego kontekstu komunikacyjnego, jakim jest uczelnia wyższa w Polsce – POLSKA AKADEMIA – w związku z czym: powinien zrozumieć uwarunkowania związane z pełnieniem roli studenta uczelni wyższej w Polsce, jak też wykształcić kompetencje wystarczające do podejmowania celowych działań językowych, które pozwolą mu pełnić z sukcesem rolę studenta polskiej uczelni wyższej.

---

* grazyna.zarzycka@wp.pl; Zakład Lingwistyki Stosowanej i Kulturowej, Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Wydział Filologiczny, 90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173.

Równie ważne zadania stoją przed nauczycielem jpjo prowadzącym kurs przygotowujący do studiów w Polsce. Powinien on bowiem zorientować swoje działania zarówno na rozwijanie kompetencji socjokulturowej uczących się związanej ze sferą życia akademickiego, jak też na **nauczanie języka polskiego w odmianie akademickiej (JPAkad), czyli polszczyzny, która ma służyć studentom zagranicznym do podejmowania różnorodnych działań komunikacyjnych związanych ze studiowaniem w Polsce**¹.

Tak więc, każdy praktyk przed którym stanie tego rodzaju wyzwanie zawodowe, musi rozwiązać problem związany z planowaniem kursu języka w odmianie akademickiej. Zwykle odbywa się to, przynajmniej w Polsce, metodą prób i błędów, w znaczy sposób intuicyjnie. A przecież w światowej literaturze glottodydaktycznej znajdujemy wiele podpowiedzi dotyczących treści kursów języków obcych w odmianie akademickiej oraz sposobów ich organizacji². W niniejszym artykule zostaną przybliżone wybrane koncepcje, a następnie przetworzone i zaadaptowane do potrzeb związanych z przygotowaniem studentów zagranicznych do studiów wyższych w Polsce.

1. SPECJALISTYCZNE NAUCZANIE JĘZYKA OBCEGO I JPJO – OMÓWIENIE TERMINOLOGII I WYBRANYCH PRAKTYK NAUCZANIA

Z analizy anglojęzycznych prac glottodydaktycznych poświęconych nauczaniu języka w odmianach specjalistycznych (zob. przypis 2) wyłania się pogląd, iż jest ono specyficznym podejściem do nauczania języka, w którym najważniejsze są określone potrzeby uczących się (podobne stanowisko prezentują też Gajewska i Sowa 2014). To rozumienie odzwierciedla się w anglojęzycznych nazwach poszczególnych pododmian. Najważniejsze nazwy oraz ich akronimy przedstawiam

¹ Powyżej sparafrazowano definicję EAP – English for Academic Purposes, przedstawioną w pracy R. R. Jordana: *English for Academic Purposes. A guide and resource book for teachers: „EAP is concerned with those communication skills in English which are required for study purposes in formal education systems”* (Jordan, 1997, s. 1; za: ETIC, 1975).

Zamiast obecnego w definicji EAP określenia: „communication skills” w definicji JPAkad użyto określenia „działania językowe”, co odnosi się wprost do terminologii zaproponowanej przez autorów ESOKJ (2003, s. 24 i 50–93) i powszechnie już dziś stosowanej. Jak dalej wykażemy, studiowanie wymaga od użytkowników języka aktywacji wielu specyficznych działań językowych.

² Wśród prac dostępnych w Polsce w Bibliotece Brytyjskiej, znajdujemy podręczniki akademickie i przewodniki dla wykładowców opublikowane już w latach 90. XX stulecia przez czołowe wydawnictwo brytyjskie. Jest w nich wiele inspirujących pomysłów związanych z prowadzeniem kursów języka angielskiego w odmianie akademickiej oraz prac poświęconych rozwijaniu poszczególnych sprawności w ich trakcie, zob. np.: Brookes, Grundy (1990), Flowerdew, red., (1994); Hutchinson, Waters (1987; 2005), Jordan (1997). Prace zawierają obszerne bibliografie przedmiotowe.

poniżej w tabeli (wyłuszczone te, na których w największym stopniu koncentrujemy uwagę w niniejszych rozważaniach):

ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSE (ESP) <i>angielski do celów specjalnych/specjalistycznych; angielski w odmianach specjalnych/ specjalistycznych</i>			
<p>1. ENGLISH FOR OCCUPATIONAL/ VOCATIONAL/PROFESSIONAL PURPOSES (EOP/EVP/EPP) <i>angielski do celów zawodowych / fachowych / profesjonalnych; angielski w odmianach zawodowych, fachowych, profesjonalnych</i></p> <p>Przykłady: Np. język biznesu, język dla sekretarek, język dla kucharzy, dla pracowników służby zdrowia, język dla opiekunów osób starszych, dla kierowców ciężarówek</p>	<p>2. ENGLISH FOR ACADEMIC PURPOSES (EAP) <i>angielski do celów akademickich (angielski w odmianie / odmianach akademickich)</i></p> <table border="1"> <tbody> <tr> <td> <p>2.1. ENGLISH FOR SPECIFIC ACADEMIC PURPOSES (ESAP) <i>angielski do akademickich celów specjalnych/ specjalistycznych; angielski w akademickich odmianach specjalistycznych</i> np. język akademicki w odmianie medycznej, technicznej (inżynierskiej), ekonomicznej.</p> </td> <td> <p>2.2. ENGLISH FOR GENERAL ACADEMIC PURPOSES (EGAP) <i>angielski do ogólnych celów akademickich / angielski w ogólnej odmianie akademickiej.</i></p> </td> </tr> </tbody> </table>	<p>2.1. ENGLISH FOR SPECIFIC ACADEMIC PURPOSES (ESAP) <i>angielski do akademickich celów specjalnych/ specjalistycznych; angielski w akademickich odmianach specjalistycznych</i> np. język akademicki w odmianie medycznej, technicznej (inżynierskiej), ekonomicznej.</p>	<p>2.2. ENGLISH FOR GENERAL ACADEMIC PURPOSES (EGAP) <i>angielski do ogólnych celów akademickich / angielski w ogólnej odmianie akademickiej.</i></p>
<p>2.1. ENGLISH FOR SPECIFIC ACADEMIC PURPOSES (ESAP) <i>angielski do akademickich celów specjalnych/ specjalistycznych; angielski w akademickich odmianach specjalistycznych</i> np. język akademicki w odmianie medycznej, technicznej (inżynierskiej), ekonomicznej.</p>	<p>2.2. ENGLISH FOR GENERAL ACADEMIC PURPOSES (EGAP) <i>angielski do ogólnych celów akademickich / angielski w ogólnej odmianie akademickiej.</i></p>		

Za: Jordan (1997, s. 3); tłumaczenia i przykłady własne

Zauważmy, że oryginalne terminy anglojęzyczne są sformułowane w duchu pragmatycznym – w nazwach anglojęzycznych kryją się cele nauczania „for ... purposes”. W języku polskim przyjęło się tłumaczenie owych terminów jako „odmiana specjalistyczna; zawodowa; profesjonalna danego języka” lub „odmiany specjalistyczne...”, ale często także jako „język specjalistyczny” lub „języki specjalistyczne”, np. „język akademicki”, „język naukowy”, „język zawodowy”, „język medyków/lekarzy” itd.³ W nowszych publikacjach o charakterze glottodydaktycznym pojawia się także określenie: „dyskursy specjalistyczne” (zob. Gajewska E. 2015).

Przenosząc ukazaną w tabeli terminologię w kontekst nauczania języka polskiego jako obcego, można wyróżnić: język polski do celów specjalistycznych = język polski w odmianach specjalistycznych (**JPSpec**), w którym wyróżniamy:

1. Język polski do celów / w odmianach specjalistycznych zawodowych (**JPZaw**)
2. Język polski do celów akademickich (**JPAkad**), który z kolei dzieli się na:
  - 2.1. Język polski w odmianach akademickich zawodowych specjalistycznych (**JPAkadZaw**)
  - 2.2. Język polski w odmianie akademickiej ogólnej (**JPAkadOgól**).

³ Zob. hasła „Język ogólny” oraz „Zróżnicowanie języka narodowego” w *Encyklopedii języka polskiego* (Urbańczyk, red. 1992, s. 135 i 409–411), także nazwy określające poszczególne odmiany języka w: Milewska-Stawiany, Rogowska-Cybulska (2010). Ligara i Szupelak (2012) w znanej w środowisku glottodydaktyków polonistycznych monografii używają określenia „języki specjalistyczne” i jednocześnie koncentrują uwagę na jednym z nich – „języku biznesu”.

W niniejszych rozważaniach interesuje nas ostatnia z wyodrębnionych tu odmian polszczyzny: JPAkadOgól.

Nawet jeśli nie zgodzimy się z twierdzeniem, że istnieje jedna ogólna odmiana polszczyzny akademickiej (JPAkadOgól), można przecież wyodrębnić wspólne treści socjokulturowe i językowe, które pojawiają się (powinny się pojawić) w programach różnych kursów przygotowujących kandydatów z zagranicy na studia w Polsce bądź przeznaczonych dla cudzoziemców już studiujących. **Owe wspólne treści należy – moim zdaniem – potraktować jako trzon (bazę programową) kursów jpjo przygotowujących do studiów w Polsce.** Treści bazowe można więc zawrzeć w sylabusie kursu zatytułowanego np. „Kurs przygotowujący do podjęcia studiów w Polsce” lub „Język polski w odmianie akademickiej”; w tego rodzaju zajęciach mogą uczestniczyć kandydaci na różne kierunki studiów.

W Polsce rzadko prowadzi się tego rodzaj kursy⁴; ale ta sytuacja zapewne będzie musiała się szybko zmienić ze względu na zwiększającą się każdego roku liczbę studiujących w Polsce studentów zagranicznych. Kursy wakacyjne, które mogłyby rzeczywiście przygotowywać do studiów w Polsce, często pełniły do tychczas funkcję selektywną – ich celem było sprawdzenie kompetencji kandydatów polskiego pochodzenia na studia w Polsce⁵.

Najczęściej stosowaną praktyką w Polsce jest jednak organizowanie grup sprofilowanych zawodowo, w których – zwykle przez cały rok akademicki, uczą się cudzoziemcy pragnący studiować (lub już studiujący) medycynę, kierunki techniczne, ekonomiczne lub kierunki prawnicze czy humanistyczne. W takich

⁴ Zob. ogłoszenie ze strony www Szkoły Języka i Kultury Polskiej UJ: „*Wakacyjny kurs przygotowujący do studiów w Polsce*: 4-tygodniowy kurs (100 godz.), 8-tygodniowy (200 godz.): **Warunkiem udziału w kursie jest biegle posługiwanie się językiem słowiańskim (np. ukraińskim, rosyjskim, czeskim, słowackim) jako językiem ojczystym. Biegle posługiwanie się językiem pokrewnym do języka polskiego wspomaga proces uczenia się z wykorzystaniem zjawiska interkomprehensji.**

Celem programu jest rozwijanie i kształcenie: wszystkich sprawności językowych: rozumienia ze słuchu, mówienia, czytania i pisania, kompetencji gramatycznej i leksykalnej, kompetencji ortograficznej i fonologicznej, umiejętności redagowania tekstów, umiejętności streszczania, omawiania i analizy tekstów ogólnych i specjalistycznych, umiejętności formułowania publicznych wypowiedzi i przedstawiania swojego stanowiska. **Po zakończeniu kursu uczestnicy:** będą posługiwać się polszczyzną z większą swobodą i pewnością siebie, będą lepiej przygotowani do rozpoczęcia studiów w Polsce, będą używać języka w sposób efektywny w sytuacjach akademickich i pozaakademickich”. <http://www.plschool.uj.edu.pl/kursy-jezykowe/wakacyjny-kurs-przygotowawczy> [9.05.2016].

⁵ Przez kilkanaście lat tego rodzaju miesięczny kurs wrzesniowy przeprowadzano na zlecenie BUWiWM w SJPdC UŁ – kandydaci, wyłonieni podczas wiosennej rekrutacji, byli poddawani procesowi ewaluacji na lekcjach języka polskiego i przedmiotów. Najbardziej kompetentni (ci, którzy najlepiej poradzili sobie z zadaniami testowymi z przedmiotów i z języka polskiego) byli wysyłani od razu na studia, inni pozostawali na roku zerowym, przygotowującym do studiów.

grupach słuchacze poddawani są nauczaniu zintegrowanemu – uczą się języka polskiego w odmianie specjalistycznej zawodowej (JPAkadZaw) oraz określonych przedmiotów (matematyki, fizyki, chemii, biologii, geografii, historii, w zależności od profilu danej grupy) bądź uczestniczą w zajęciach prowadzonych na swoim Wydziale. Prowadząc tego rodzaju kursy, nauczyciele (może z wyjątkiem polonistów⁶), nie koncentrują zwykle uwagi na treściach socjokulturowych i formach komunikacji przydatnych w środowisku uczelnianym.

2. PROGRAM KURSU PRZYGOTOWUJĄCEGO CUDZOZIEMCÓW DO STUDIÓW W POLSCE

Poniżej przedstawiam program kursu język polskiego w odmianie akademickiej ogólnej: JPAkadOgól. Ma on charakter mieszany (zob. Jordan 1997, s. 60; Komorowska 2005, s. 17) – skupia się zarówno na treści (tematyce) zajęć, jak też na rodzajach aktywności, umiejętnościach społecznych, kompetencjach językowych uczących się i kluczowej leksyce. Jego zawartość jest rezultatem przemyśleń i doświadczeń własnych piszącej te słowa, nabytych podczas długoletniej praktyki nauczania cudzoziemców przygotowujących się do studiów wyższych w Polsce. Wpływ na kształt tej propozycji programowej miały też lektury wymienione w Bibliografii.

W części A programu zaproponowano tematykę zajęć, których celem ma być rozwijanie kompetencji socjokulturowej uczących się związanej z kontekstem komunikacyjnym odnoszącym się do realiów kształcenia wyższego w Polsce; jednocześnie wyróżniono umiejętności i kompetencje uczących się nabywane podczas omawiania poszczególnych zagadnień.

Część B programu koncentruje się na opisie umiejętności studiowania – zostały one powiązane z konkretnymi aktywnościami i działaniami, które studenci często podejmują w trakcie nauki; w tabeli przedstawiono listę określonych aktywności związanych ze studiowaniem i odpowiadających im umiejętności.

Część C programu dotyczy języka tekstów naukowych i popularnonaukowych. Wyróżnione zagadnienia językowe powiązano z działaniami językowymi prowadzącymi do wykształcenia określonych, niezbędnych podczas analizy tego rodzaju tekstów, kompetencji językowych kandydatów na studia w Polsce.

W każdej z części omówiono także sposoby realizacji celów pedagogicznych.

---

⁶ Zob. podręcznik łódzkich polonistek, w których wyeksponowano treści związane z przygotowaniem się do studiów i organizacją wiedzy: Bajor, Madej (2006).

CZĘŚĆ A. ELEMENTY KOMPETENCJI SOCJOKULTUROWEJ ZWIĄZANEJ Z KONTEKSTEM KOMUNIKACYJNYM ODNOSZĄCYM SIĘ DO REALIÓW KSZTAŁCENIA WYŻSZEGO W POLSCE

W przyjętym tu rozumieniu osoba o rozwiniętej kompetencji socjokulturowej to ktoś zaznajomiony z danym kontekstem komunikacyjno-społecznym w stopniu, który pozwala mu w nim efektywnie – bez większych turbulencji – funkcjonować. Wykształcenie tego rodzaju kompetencji jest związane nie tylko z nabyciem orientacji w strukturze danej wspólnoty komunikacyjnej, ale również umiejętności w interpretowaniu (właściwym rozumieniu) określonych zachowań społecznych. Konieczne jest też nabycie przez uczących się elementarnych umiejętności, umożliwiających działanie w danej wspólnocie i interakcje z innymi członkami danej wspólnoty. Kompetencja socjokulturowa jest więc silnie powiązana z kompetencją komunikacyjną i kulturową, w tym lingwakulturową, gdyż sieć wzajemnych powiązań między jednostkami danej socjokultury ma swoje odzwierciedlenie w języku⁷.

L.p.	Tematyka	Najważniejsze kompetencje i umiejętności: kognitywne, społeczne, interkulturowe, językowe
1.	Ogólny system edukacji w Polsce: struktura, instytucje edukacyjne, etapy edukacji (od żłobka do szkoły wyższej), uczestnicy procesu edukacyjnego (Kto? – kogo uczy? – czego? – jak? – gdzie? – w jakim celu? – z jakim skutkiem?)	Rozpoznawanie typów instytucji edukacyjnych w Polsce i orientowanie się w sieci ich powiązań. Porównywanie systemu edukacyjnego obecnego w Polsce z systemem charakterystycznym dla własnego kraju/ innych krajów.
2.	POLSKA AKADEMIA (MAKROSTRUKTURA) system studiów wyższych: studia I stopnia, II stopnia III stopnia (system boloński) typy uczelni wyższych (prywatne, publiczne); ranking uczelni wyższych; nazwy (pełne i skróty: UW, UJ, UMCS, UŁ, UW, UAM, UAM, KUL, UŚ, PŁ, AGH, PW-STiF itd.) największych polskich uczelni	Nabycie orientacji w zakresie organizacji szkolnictwa wyższego w Polsce. Porównywanie systemu edukacyjnego obecnego w Polsce z systemem charakterystycznym dla własnego kraju/ innych krajów. Odczytywanie i rozwijanie skrótów nazw uczelni polskich.

⁷ Temat ten rozwinęłam m.in. w: Zarzycka 2008.

	Tematyka cd.	Najważniejsze kompetencje i umiejętności cd.
3.	<p>POLSKA AKADEMIA (MIKROSTRUKTURA) struktura uczelni: podział administracyjny uczelni (rektorat, dziekanat, wydziały, katedry, zakłady naukowe – określenie ich funkcji);</p> <p>jednostki uczelniane, organizacje i stowarzyszenia służące studentom, udzielające pomocy studentom zagranicznym;</p> <p>uczelniane strony www.;</p> <p>uczelniana hierarcha zawodowa: pracownicy uczelni – nauczyciele akademicy; pracownicy administracyjni</p> <p>stopnie i tytuły naukowe (również funkcjonujące skrótownice i ich odmiana: mgr, dr/dra itd.)</p>	<p>Bierna i czynna znajomość leksyki i struktur językowych związanych z edukacją: nazwy instytucji, osób z nimi związanych, miejsca, przedmioty szkolne, zajęcia uniwersyteckie, egzaminy, oceny, przedmioty szkolne a uniwersyteckie, tytułatura uczelniana^a;</p> <p>Odczytywanie stopni i tytułów naukowych, gdy zostały przedstawione w formie skróconej.</p>
4.	<p>Organizacja roku akademickiego i procesu nauczania:</p> <p>rok szkolny a rok akademicki; podział roku akademickiego na semestry, sesje egzaminacyjne, przerwy świąteczne i wakacyjne, typy zajęć i egzaminów, typy prac dyplomowych, metody pracy (dyskusja, burza mózgu, referat, prezentacja itd.); prawa studenta (do poprawki, do urlopu zdrowotnego) i jego obowiązki (zaliczenia, egzaminy, prace dyplomowe); Europejski System Transferu i Akumulacji Punktów (ECTC);</p> <p>Działanie uczelnianych systemów USOS.</p>	<p>Nabywanie orientacji w zakresie podziału roku akademickiego oraz różnorodnych ról, jakie studenci pełnią w trakcie wykonywania zadań stawianych przed nimi w procesie nabywania wiedzy.</p> <p>Nabywanie podstawowej leksyki umożliwiającej efektywne studiowanie^b.</p> <p>Nabywanie umiejętności w zakresie korzystania z infrastruktury uczelnianej.</p> <p>Odnajdywanie przydatnych informacji na stronach www. uczelni oraz w USOSi-e.</p> <p>Porównania interkulturowe.</p>
5.	<p>Życie studenckie („Student to ma klawe życie”?):</p> <p>status studenta w Polsce – legitymacja studencka, ulgi przejazdowe, inne zniżki studenckie; mieszkanie w akademiku.</p> <p>Cechy subkultury studenckiej: imprezy studenckie (np. andrzejki, juwenalia, imprezy sportowe), kluby studenckie, biblioteka uniwersytecka a biblioteki wydziałowe, wyżywienie, opieka zdrowotna; opieka nad studentami zagranicznymi.</p>	<p>Rozumienie uwarunkowań życia studenta w Polsce: prawa i obowiązki studenta w Polsce, spędzanie wolnego czasu, samokształcenie; gwara studencka; moda; relacje damsko-męskie.</p> <p>Nabywanie podstawowej leksyki umożliwiającej funkcjonowanie w środowisku rówieśniczym.</p> <p>Porównania interkulturowe.</p>

^a Np.: Stosowanie form: *Pani Profesor!* / *Panie Profesorze!*, ale nie: **Panie Doktorze habilitowany* / *Pani Doktor habilitowana!*, ani: **Panie Profesorze nadzwyczajny* czy **Pani Profesor nadzwyczajna!*

^b Znajomość leksyki i struktur językowych związanych z procesem kształcenia, np.: *zaliczać przedmiot w pierwszym / drugim terminie; podejść do egzaminu ustnego, pisemnego, poprawkowego, mieć sesję; przygotowywać się / kuć do sesji* itd..

	Tematyka cd.	Najważniejsze kompetencje i umiejętności cd.
6.	<p>Etykieta uczelniana: m.in. stosunek do: plagiaryzmu, ściągania, spóźniania się na zajęcia (spóźniający się wykładowca a spóźniający się student) i wcześniejszego wychodzenia z zajęć, nieobecności na zajęciach^c. Formy kontaktów studentów z pracownikami uczelni: podczas zajęć, egzaminów, konsultacji, kontaktów pisemnych – grzeczność językowa, stosunek do przepiękstwa, wręczenie prezentów^d.</p>	<p>Umiejętność pozyskiwania informacji w kontaktach bezpośrednich z innymi studentami i pracownikami uczelni (tworzenie listy przydatnych pytań). Nabycie kompetencji w zakresie nawiązywania i podtrzymywania relacji z pracownikami administracyjnymi (np. pracownikami dziekanatu) i naukowo-dydaktycznymi (sytuacje: umawianie się na konsultacje za pomocą e-maili, usprawiedliwianie się ustne i pisemne; pisanie podań) oraz innymi studentami (rówieśnikami). Porównania interkulturowe.</p>

^c Należy zdefiniować to zjawisko i objaśnić, jak należy korzystać z wyników czyjejś pracy, by nie zostać posądzonym o stworzenie plagiatu podczas pisania prac dyplomowych (czego skutkiem może być wyrzucenie z uczelni). Konieczne jest objaśnienie norm związanych ze ściąganiem (jego efektem może być ocena niedostateczna z egzaminu i zawieszenie w prawach studenta). Warto zaznaczyć studentów zagranicznych ze zjawiskiem „kwadrans akademickiego”, który obowiązuje grupę studencką do poczekania 15 min. na spóźniającego się wykładowcę. Ta zasada nie obowiązuje jednak w stosunku do studentów – spóźnianie się przez nich na zajęcia nie jest tolerowane (chyba że zostanie wcześniej zapowiedziane); podobna zasada obowiązuje w przypadku ich wcześniejszego wyjścia z zajęć. Studenci zagraniczni powinni także zapoznać się z niemal ogólnie przyjętą zasadą dopuszczania przez wykładowców 2 nieusprawiedliwionych nieobecności na zajęciach liczących 30 godz. w semestrze.

^d Konieczne jest zasygnalizowanie studentom zagranicznym, że na polskich uczelniach nie wręcza się prezentów wykładowcom (z wyjątkiem drobnych upominków po egzaminach dyplomowych) ani innym pracownikom uczelni. Powinni być także świadomi, że wykładowca odpowiada na pytania studentów podczas zajęć oraz cotygodniowych konsultacji, na które najlepiej się umówić za pomocą e-maili. Nie jest przyjęte, by zajmować czas wykładowcom np. podczas przerw, w których przygotowują się do zajęć lub odpoczywają.

• **Sposoby realizacji celów pedagogicznych:** analiza tekstów związanych z określoną wyżej tematyką, zawartości stron www wybranych uczelni oraz materiałów (np. ulotek, filmów) promujących dane uczelnie i wydziały; rozmowy i wywiady ze studentami (native speakerami oraz studentami zagranicznymi) oraz wykładowcami o specyfice życia i nauki na polskiej uczelni; ćwiczenia leksykalne i komunikacyjne utrwalające słownictwo akademickie, tworzenie listy struktur komunikacyjnych związanych z wybranymi sytuacjami, które mogą zaistnieć podczas studiów w Polsce.

CZĘŚĆ B. UMIEJĘTNOŚCI STUDIOWANIA

Umiejętności tego rodzaju w dużej mierze mieszczą się w sferze kompetencji ogólnych uczących się – wszystkich właściwie jej składowych: wiedzy ogólnej, proceduralnej i uwarunkowań osobowościowych, a także uwarunkowań interkulturowych (zob. ESOKJ, 2003, s. 96–99). W przypadku studentów, którzy nabyli umiejętności studiowania przed przyjazdem do Polski, zadaniem tego komponentu kursu przygotowującego powinno być uaktywnienie tych kompetencji częściowych w nowym kontekście kulturowym.

Lista aktywności i odpowiadających im umiejętności, które wymagają uruchomienia określonych działań i strategii komunikacyjnych: *receptywnych, produktywnych, interakcyjnych, mediacyjnych*⁸

L.p.	Aktywności	Umiejętności
1.	Efektywna praca w bibliotece	Korzystanie z pomocy pracowników bibliotecznych (stawianie pytań); korzystanie z katalogów elektronicznych i papierowych; czytanie ze zrozumieniem regulaminu bibliotecznego; rozumienie systemu klasyfikacji bibliotecznej; wyszukiwanie książek w wolnym dostępie bibliotecznym; wypożyczanie i zwrot książek; korzystanie z różnorodnych źródeł referencyjnych – słowników, encyklopedii; umiejętność wyszukiwania pomocy naukowych w znanym sobie języku obcym.
2.	Ciche indywidualne czytanie książek, czasopism naukowych, podręczników z wybranej dziedziny naukowej	Rozwijanie sprawności szybkiego czytania w celu: wychwycenia ogólnego sensu danego fragmentu (skimming) oraz szybkiego przeglądania tekstu w celu wyszukania informacji szczegółowej (skanning); orientowanie się w treści obszernych prac na podstawie spisu treści; umiejętność robienia notatek, streszczenia, parafrazowania, analizy wykresów i danych ilościowych (interakcja z tekstem, mediacja językowa). Nabywanie umiejętności w zakresie oceny wartości i przydatności danego dzieła.

⁸ Klasyfikacja ogólna działań i strategii za: ESOKJ (2003), s. 61–85.

	Aktywności cd.	Umiejętności cd.
3.	Uczestnictwo w zajęciach uniwersyteckich, takich jak: wykłady, pogadanki, konwersatoria, seminaria, dyskusje, prace zespołowe, projekty, warsztaty, zajęcia praktyczne, laboratoria	Umiejętność wychwytywania kluczowych myśli w trakcie wykładu; notowanie, streszczanie; przekładanie na inny język; stawianie pytań o objaśnienie niejasnych treści; stawianie pytań; argumentowanie; wyrażanie opinii, włączanie się do dyskusji; negocjowanie znaczeń.
4.	Przygotowanie do pisania prac zaliczeniowych (esejów) i dyplomowych, tworzenia projektów, prezentacji multimedialnych	Zapoznanie się z metodologią badań naukowych: (np. wywiad, ankieta, analiza tekstów, studium przypadku, eksperyment, obserwacja). Nabycie językowej kompetencji pragmatycznej w wyniku analizy prac reprezentujących określone gatunki (streszczenie tekstu naukowego, artykuł naukowy, praca licencjacka, praca magisterska, doktorska, prezentacja multimedialna, projekt zespołowy). Umiejętność planowania pracy naukowej ^a .
6.	Uczestnictwo w egzaminach ustnych i pisemnych	Umiejętność właściwego przygotowania się do egzaminu w zależności od jego formy. Rozwijanie właściwych sposobów powtarzania materiału i zapamiętywania. Kształcenie umiejętności rozumienia poleceń i instrukcji, udzielania krótkich jasnych odpowiedzi, stawiania pytań o objaśnienie (rozwijanie strategii kompensacyjnych przydatnych w sytuacji stresu egzaminacyjnego).

^a W przypadku grupy studentów zagranicznych przygotowujących się do tworzenia takich prac powyższy inwentarz należy uzupełnić o zajęcia praktyczne, które mogą polegać na tworzeniu najpierw fragmentów tekstów (streszczeń, wstępów, spisów treści), a potem całych tekstów naukowych, w zgodzie z regułami dyskursywnymi dla danego gatunku.

• **Sposób realizacji celów pedagogicznych:** lekcja w terenie – wizyta w bibliotece (lekcja biblioteczna); rozmowa z aktywnym badaczem na temat metodologii badań naukowych; uczenie się przez działanie (student zrozumie na czym polega obserwacja naukowa, gdy sam wykona takie badanie); film edukacyjny; przegląd studenckich prac licencjackich, magisterskich, projektów, prezentacji; rozmowa z „doświadczonymi studentami” na temat typowych i mniej typowych form egzaminów – rady dla nowicjuszy; odgrywanie ról.

CZĘŚĆ C. WYBRANE ZAGADNIENIA JĘZYKOWE

L.p.	Zagadnienia językowe	Działania językowe prowadzące do wykształcenia komunikacyjnych kompetencji językowych, w szczególności kompetencji pragmatycznej^a
1.	Inwentarz funkcjonalno-pojęciowy charakterystyczny dla dyskursu popularnonaukowego i naukowego	Wyróżnianie w tekstach naukowych struktur językowych służących m.in.: definiowaniu i rozróżnianiu pojęć, porządkowaniu, kategoryzowaniu, klasyfikowaniu elementów, porównywaniu – wyrażaniu podobieństw i różnic, opisywaniu, charakteryzowaniu, uogólnianiu, zastosowaniu i wykorzystywaniu czegoś do czegoś, przedstawianiu rezultatów, argumentowaniu; określaniu ilości, jakości, warunku, wyrażaniu powodu, skutku i przyczyny, celu, sposobu, opinii, wynikania czegoś z czegoś; Rozumienie ww. struktur oraz ich aktywne używanie ^b .
2.	Komponenty strukturalne prac naukowych (teksty i parateksty): wstęp, zakończenie, przedmowa; nota redakcyjna, tekst główny i poboczny, przypisy, rozdziały, podrozdziały, motta, elementy wizualne (fotografie, rysunki, wykresy itd.); polecenia, objaśnienia; ćwiczenia zadania, przykłady ^c	Rozróżnianie i nazywanie poszczególnych komponentów strukturalnych. Rozumienie funkcji, jakie pełnią w danej pracy naukowej. Orientowanie się w treści danego dzieła w wyniku analizy jego komponentów strukturalnych. Odkrywanie intencji autora i redaktora w tekście. Nabywanie umiejętności oceny wartości danego dzieła w wyniku analizy wybranych komponentów.

^a Terminologia za: ESOKJ, 2003, s. 109–114.

^b Odpowiadają one w dużym stopniu podkategoriom: 2. Funkcje informacyjne i mediacyjne oraz 7. Wyrażanie pojęć ogólnych „Katalogu funkcjonalno-pojęciowego” dla poz. B2 i wyższych, który znajdujemy w krakowskich *Programach nauczania języka polskiego jako obcego* (Janowska i in., 2016).

^c Struktura tekstów naukowych i popularnonaukowych, w tym ich komponenty strukturalne, były m.in. przedmiotem znanych badań S. Gajdy (1982), a w ostatnich latach refleksji naukowych J. Nocoń (2009).

	Zagadnienia językowe cd.	Działania językowe prowadzące do wykształcenia komunikacyjnych kompetencji językowych cd.
3.	Czasowniki, kolokacje, struktury syntaktyczne, rodziny wyrazów służące opisowi procesów poznawczych i badawczych	Rozumienie procesów tworzenia derywatów reprezentujących tę samą rodzinę wyrazów np.: badać, badacz, badanie, przeprowadzać – przeprowadzić badanie; [proces] badawczy; Rozumienie i aktywne stosowanie słownictwa i struktur językowych opisujących poszczególne operacje poznawcze, fazy badań i ich rezultaty (postawić hipotezę, założyć że, (prze)analizować, (s)charakteryzować, zinterpretować, (s)twierdzić, wyciągnąć wniosek, udowodnić, potwierdzić, zaprzeczyć, podsumować itp.).
4.	Struktura i organizacja dyskursu naukowego na przykładach wybranych tekstów: budowa tekstu naukowego prostego (np. artykułu) i złożonego (np. podręcznika, monografii)	Wyróżnianie wskaźników spójności tekstu i określanie funkcji, jakie pełnią w znaczących fragmentach tekstu: (wstęp, zakończenie, kontynuowanie toku wypowiedzi, argumentowanie, podsumowanie itd.) Analiza wybranych fragmentów tekstu naukowego ze zwróceniem uwagi na środki więzy o charakterze graficznym, leksykalnym (np. rola zaimków, powtórzeń, synonimów, antonimów, spójników), gramatycznym (np. jednorodność form gramatycznych: osoby, czasu, trybu, rola elipsy).
5.	Metatekst i jego rola w dyskursie naukowym	Rozumienie funkcji, jakie pełnią poszczególne wyrażenia (operatory) metatekstowe w dyskursie naukowym; np. otwieranie i zamykanie dialogu (formuły inicjalne i finalne), wprowadzanie jego segmentacji, wprowadzanie korekty wypowiedzi, zapowiadanie treści, sygnalizowanie składni wyliczenia, hierarchizowanie elementów tekstu, zwracanie uwagi na wybór elementów obcych stylowo lub obiegowych formuł, uwagi o funkcji objaśniająco-dopowiadającej i fatycznej ^d .
6.	Styl (dyskurs) naukowy a inne style funkcjonalne	Porównywanie tekstów / większych prac utrzymanych w różnych stylach: terminologia, składnia (fraz nominalna a werbalna; formy bezosobowe a osobowe czasowników), długość zdań itp., architektonika tekstu.

^d Dogłębne omówienie problematyki i bogatej literatury przedmiotu związanej z metatekstem – tekstem o tekście / wypowiedzią koncentrująca się na samej wypowiedzi – znajdujemy w: Gajewska U. (2004), s. 7–24.

• **Sposób realizacji celów pedagogicznych:** wyszukiwanie (również samodzielnie przez uczących się) i analizowanie tekstów utrzymanych w stylu naukowym i popularnonaukowym; wyszukiwanie w tekstach wskaźników zespolenia, formuł metatekstowych, uzupełnianie luk w tekstach; porządkowanie rozsypanych fragmentów tekstu i komponentów kolokacji. W przypadku gdy studenci reprezentują różne specjalności prowadzący kurs powinien przygotować korpus tekstów z różnych dziedzin naukowych; uczący się, pracując w parach lub grupach, porównują ich język i strukturę. Lektor może też zaproponować analizę tekstów o tematyce uniwersalnej.

PODSUMOWANIE

Najlepszą formą przeprowadzenia tak zarysowanych zajęć byłby, jak sądzę, kurs języka polskiego w odmianie akademickiej o charakterze autonomicznym (ok. 60 godz. w grupie na poz. co najmniej B1+). Leksyka specjalistyczna mogłaby być wdrażana symultanicznie na zajęciach przedmiotów lub w późniejszym okresie, na lekcjach specjalistycznej odmiany akademickiej. Jeśli jednak zagadnienia przedstawione w programie staną się komponentem (jak to się zwykle dzieje) semestralnych kursów języka polskiego w różnych odmianach specjalistycznych, to nie należy tego uznawać za błąd metodyczny, bowiem, jak twierdzi często przywoływany przeze mnie R.R. Jordan (1997, s. 249), „nauczanie języka w odmianie akademickiej ogólnej nie powinno być celem samym w sobie, ale narzędziem służącym studiom w określonej dziedzinie”⁹.

BIBLIOGRAFIA

- Bajor E., Madej E., 2006, *Wśród ludzi i ich spraw. Podręcznik dla języka polskiego dla poziomu średniego B2 i zaawansowanego C2*, Łódź.
- Brookes A., Grundy P., 1990, *Writing for Study Purposes. A teacher's guide to developing individual writing skills*, Cambridge.
- ESOKJ: Council of Europe: Coste D., North B., Sheils J., Trim J., 2003, *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, tłum. Waldemar Martyniuk, Warszawa.
- ETIC, 1975, *English for Academic Study: problems and perspectives*. ETIC Occasional Paper. London: The British Council.

---

⁹ *We must not lose sight of the fact that students do not study EAP for general purposes but to equip themselves with necessary tools to study specific academic subjects. They may be studying one discipline or, more likely, combined subjects: they will, thus, encounter a variety of academic sub-genres. It is for this reason that there are often specific components or options within EAP course, or even the entire course, devoted to particular disciplines or subjects* (1997, s. 249).

- Flowerdew J. (red.), 1994, *Academic Listening. Research perspectives*, Cambridge.
- Gajda S., 1982, *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*, Warszawa–Wrocław.
- Gajewska E., 2015, *Badania nad dyskursami specjalistycznymi a praktyka pedagogiczna*, w: M. Sowa, M. Mocarz-Kleindiest, U. Czyżewska (red.), *Nauczanie języków obcych na potrzeby rynku pracy*, Lublin, s. 39–52.
- Gajewska E., Sowa E., 2014, *LSP, FOS, Fachsprache... Dydaktyka języków specjalistycznych*, Lublin.
- Gajewska U., 2004, *Metatekstemy w języku nauk ścisłych*, Rzeszów.
- Hutchinson T., Waters A., 1987 (2005), *English for Specific Purposes: A learning-centred approach*, Cambridge Language Teaching Library, Cambridge.
- Janowska I., Lipińska E., Rabiej A., Seretny A., Turek P., (red.) 2016, *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1-C2*, Kraków.
- Jordan R. R., 1997, *English for Academic Purposes. A guide and resource book for teachers*, Cambridge.
- Komorowska H., 2005, *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa.
- Ligara B., Szupelak W., 2012, *Lingwistyka i glottodydaktyka języków specjalistycznych na przykładzie języka biznesu. Podejście porównawcze*, Kraków.
- Milewska-Stawiany M., Rogowska-Cybulska E., 2010, *Polskie języki. O językach zawodowych i środowiskowych*, Gdańsk.
- Nocoń J., 2009, *Podręcznik szkolny w dyskursie dydaktycznym – tradycja i zmiana*, Opole.
- Urbańczyk S. (red.), *Encyklopedia języka polskiego*, 1992, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Zarzycka G., 2008, *Kultura, lingwakultura, scojokultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: A. Seretny, E. Lipińska (red.), *Rozwijanie i testowanie biegłości w języku polskim jako obcym* 2008, s. 143–160.

Źródła internetowe

<http://www.plschool.uj.edu.pl/kursy-jezykowe/wakacyjny-kurs-przygotowawczy> [9.05.2016].

Grażyna Zarzycka

POLISH FOR ACADEMIC PURPOSES. A PROPOSITION OF A COURSE PROGRAMME ADDRESSED TO THE FOREIGNERS WHO ARE PLANNING TO STUDY AT POLISH UNIVERSITIES

Keywords: Polish as a foreign language, teaching language for academic purposes, course program, foreign students, studies in Poland

Summary. This work reflects on the problems of teaching foreign languages for academic purposes, including teaching Polish as a foreign language. In the first part of the article, the terminology presented in English and Polish glottodidactic literature was discussed and compared. Also, the chosen teaching practices regarding courses addressed to foreign students who are planning to study at the Polish universities, were described. The author proposes a thesis that foreign candidates for university studies in Poland should possess a certain amount of knowledge, and to develop certain competences and skills that will be useful in their future academic life, regardless of their study profile. Those „common contents” became the basis of Polish for Academic Purposes course programme presented in the second part of this article.